

орієнтованого тексту буде обмежена рамками предметної компетенції читача, яка є загальною культурою фахівця і включає частину концептуальної системи особи, знання студента з даного напрямку науки. Це основна частина фонових знань.

Ключовим же підходом до формування у студента гарної оптимальної читацької стратегії є використання контексту. А компетентним читачем вважають такого читача який уміє антиципувати, передбачати читане, будувати припущення, спираючись на семантичну, синтаксичну і звукобуквенні системи, які називають “системами підказок.” Підказки у вигляді окремих фрагментів, слів, буквосполучень, конструкцій фрази і т.д. допомагають читачу миттєво визначити місце нової текстової одиниці, її функцію, як би вставити її в загальну картину, що вже склалася в голові читача до моменту його зустрічі з нею, – процес названий “контекстуалізацією” [1].

Відповідно до представлень сучасної когнітивної психології інформація в пам'яті людини перебуває в двох формах: декларативне знання (що ми знаємо з даної теми) і процедурне знання (знання того, що робити з декларативним знанням).

Б. М. Гаспаров висунув теорію згідно з якою декларативне знання міститься в пам'яті людини у вигляді комунікативних фрагментів, які зберігаються в пам'яті цілком як готові до вживання шматки мовного матеріалу . При цьому читач не замислюється над правилами побудови даних фрагментів.

У разі відсутності фонових знань у читача контекстуалізація як окремих текстових одиниць, так і самого тексту відбувається дуже важко або зовсім не відбувається.

Саме тому ми вважаємо, що процедурне знання відносно читаного буде стратегією читання.

Формуванням же стратегічної компетенції буде навчання використання інформативної основи читача для сприйняття нової інформації і нарощування інформативної основи за допомогою контекстуальних підказок.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Барабанова Г.В. Методика навчання професійно орієнтованого читання в немовному ВНЗ: Монографія. – К.: Фірма “ІНКОС”. 2005. – 315 с.
2. Андерсон, Джон Р. Когнитивная психология // 5-е издание. – СПб: Питер, 2002. – 496 с.
3. Т.А. ван Дейк, Кинч В. Стратегии понимания связного текста // Новое в зарубежной лингвистике. – М., 1988. – Выпуск 23. – С.153-208.
4. Леонтьев П.М. Различные подходы к определению стратегий овладения устным иноязычным общением. – Материалы докладов научно-практической конференции. – Минск, 2005. – С. 103-106.
5. Силкович А.А. Стратегии поиска научной информации в процессе чтения литературы по специальности // Непрерывное обучение иностранным языкам: методология, теория, практика. Материалы докладов научно-практической конференции. – Минск, 2002. – С. 56-66.
6. Brown H.D. Teaching by Principles. An Interactive Approach to Language Pedagogy. Prentice Hall Regents, Simon and Chuster Company – Viacom company, 1994. – 496 p.

УДК 37.034

Бутенко Л.В.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЛІТЕРАТУРИ ДО ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ

У даній публікації здійснено аналіз особливостей професійно-педагогічної підготовки учителів літератури до інтерпретації художніх творів в старших класах загальноосвітньої школи.

The article presents the analysis of the professional training peculiarities of the Literature teachers who are concerned with the interpretation of the works of fiction in the senior grades of a secondary school.

Постановка проблеми. В основу розуміння педагогічно-творчого підходу до інтерпретації художніх творів майбутнім учителем літератури у середній школі покладено усвідомлення рушійної сили розвитку людської думки і неодмінної цінності художніх здобутків. Людина має здійснювати власний розвиток і розвиток суспільно-культурного середовища, свого етнічного осередку. Розвиток – духовний ріст, коли людина не просто приймає знання і цінності, які їй надає соціум, школа, наука, а усвідомлює їх у контексті часу, у контексті даного їй свідомого й інтуїтивного розуміння змісту, цілей і цінностей сучасності. Інтерпретація тут виступає як спосіб гармонізації цінностей сучасного і минулого.

Художня література, яка визнана за своїм змістом і жанровими, стилістичними ознаками надбанням культури народу складає так звані вічні цінності. Що дає підстави розглядати художній твір як цінність, надбання цілого народу? Звернення до багатьох праць, дало наступні результати: по-перше, наявність народної символіки, яка уособлює коло речей і явищ, які вважаються священними, необхідними, обов'язковими у житті і побуті; по-друге, висвітлення проблем розвитку етносу, його збереження, призначення; по-третє, прославляння та опис вчинків національних героїв, учителів народу та висвітлення визначних подій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Усвідомлення вчителя, його ролі у суспільстві неодмінно пов'язується з його справжністю. Це особистість та постать, яка підказує, наставляє. Про роль учителя у розвитку народу у вихованні молодого покоління не одноразово свідчать різні факти з історії народу. Просвітницькі центри, осередки освіти завжди збирали джерела знань – книги, тобто вони сприяли доступу знань до широких мас, вони аналізували потреби часу і вирішували, чому навчати молодь, які знання необхідні, вони виступали джерелом передачі знань і цінностей із покоління в покоління, у взаємодії людського простору.

Завдання дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні особливостей професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів літератури до інтерпретації художніх творів.

Результати дослідження. На підставі проведеного теоретичного аналізу наукових джерел можемо зазначити, що на процес підготовки до інтерпретації художнього твору вчителя літератури впливає багато факторів: стан розробленості методичного матеріалу з інтерпретації художніх творів у школі, світогляд та відкритість учнів, власні психологічно-особистісні якості.

Методична підготовка до інтерпретації мистецтва у школі майбутнім педагогом у стінах університетів й інститутів на сьогодні відбувається частково через різні види діяльності, у межах яких загальна теоретична обізнаність досягається вивченням курсів з теорії літератури, надалі забезпеченням умов для отримання досвіду системного аналізу творів і літературних напрямків. Різноманітність змісту, форм і методів спостерігається у курсах підготовки студентів різних профілів: серед тих, якого готують до викладання зарубіжної літератури, іноземної, української. Це свідчить про те, що підхід до процесу інтерпретації може бути різним, існує різний методичний матеріал.

Підготовка учнів – один із факторів, який не в останню чергу впливає на процес інтерпретації вчителем художнього твору. У навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів має вирішуватися питання взаємодії вчителя з учнями різного рівня готовності до продуктивної віддачі на уроці.

Готовність учителя – складова умови його успіху на уроці. Готовність учителя до інтерпретації художніх творів – це усвідомлення себе як творчого кваліфікованого педагога,

який хоче, вмiє і бажає пробуджувати рiзні якостi в учнiв за допомогою iнтерпретацiї художньої лiтератури.

Психолого-особистiснi якостi видiляються окремою категорiєю, адже вони складають неповторну сторону кожного педагога, незалежно вiд рiвня його пiдготовки, визначаючи його прагнення, стiйкiсть, бажання, здатнiсть бути яскравим i гарним вчителем.

Пiдготовка учителя – це вплив на стан його готовностi до iнтерпретацiї художнiх творiв. Майбутнiй учитель має володiти професiйними якостями задля здiйснення зазначеної дiяльностi. Ми вважаємо, що для досягнення високого рiвня пiдготовки майбутнього вчителя лiтератури в наш час у процесi його пiдготовки доцiльно враховувати змiст, порядок, iнтенсивнiсть та якiсть навчально-виховного впливу.

У процесi євроiнтеграцiї освiти, професiйне навчання набуває нових якостей, оцiнка яких може мати рiзне забарвлення. Одна iз нових якостей освiти полягає в тому, що втрачається така її якiсть, як системнiсть матерiалу для набуття вiдповiдних знань кожним учасником, студент вiльний бiльш гнучко обирати той науковий рiвень i спектр. Таким чином втрачається системний монiторинг загального свiтогляду педагога. Тим бiльш актуальною стає праця, спрямована на висвiтлення системно того багажу знань i вмiнь, якими має бути надiлений майбутнiй учитель лiтератури для iнтерпретацiї художнiх творiв у класi.

Система знань i вмiнь, необхідних для iнтерпретацiї вчителем лiтератури художнiх творiв: знання з лiтератури, культури, фiлософiї, iсторiї; знання про рушiї особистiсного розвитку, про потреби людини в художнiх явищах, про культурний розвиток нацiї; знання про свiт подiй у культурному життi сьогодення, про перспективи i критерiї розвитку свiтової культури, про потреби суспiльства у класичному та сучасному мистецтвi.

До умов, якi забезпечуватимуть отримання необхідних знань i умiнь належатиме створення системи матерiалу про професiйний словник учителя лiтератури; створення умов для доступу i ознайомлення з вiтчизняними та iноземними сучасними i минулими фiлософами i митцями; надання системи знань про iсторiю мистецтва та культури України й свiту в цiлому; знань про культуру i можливостi iнформацiйної комунiкацiї; знання про сучасне культурне життя краiни, його потреби i цiнностi.

Знання про рушiї особистiсного розвитку потрiбнi вчителевi задля особистiсного пiдходу до кожного учня, для того, щоб зробити урок *цiкавим*.

Знання про свiт подiй сьогодення. Деякi iсторики вказують на те, що процесовi розвитку культури суспiльства властивi якостi процесу розвитку людини у її вiковому поетапному дорослiшаннi. Саме тому актуальними стають то однi критерiї i принципи, то iншi. Слiдкування за пульсацiєю розвитку культури нацiї – дуже важливо для людини яка виховує майбутнє поколiння, чутливе до потреб i подiй часу. Знання про перспективи i критерiї розвитку свiтової культури дають фундамент бачення цiнностей художнього фiлософського начала у людини в цiлому.

До особливих вмiнь, якi дозволятимуть майбутньому вчителю здiйснювати iнтерпретацiю художнiх творiв належать вмiння акцентувати, увиразнювати, захоплювати, бачити у перспективi.

Iнтерпретацiя вчителем лiтератури художнього твору – це процес i форма проведення уроку з акцентами i результатами, висновками, органiзацiєю i завданнями. Тому важливо визначити свої акценти процесу iнтерперацiї художнiх творiв учителем лiтератури у середнiй школi. Як вiдомо, майбутнiй фахiвець проходить тривалий шлях професiйної пiдготовки, де формуються його вчительськi якостi, i зокрема вмiння працювати з текстом, розумiти мистецтво i все, що з ним пов'язано та вiдчувати потреби молодi у культурному розвитку. Сучасна система виховання майбутнього учителя лiтератури побудована на двох важливих завданнях: духовно розвивати особистiсть та виховувати у нього професiйнi якостi. Однак на фонi цiєї системи, яка готує вчителя, що вiдповiдатиме сучасним стандартам освiти в Україні, питання пiдготовки його до iнтерпретацiї художнiх творiв вимагає особливого пiдходу.

Система підготовки майбутнього вчителя літератури, в цілому, має системний і універсальний характер. Окрім того, можна виділити сучасні вимоги і завдання, які висуваються в актуальних наукових дослідженнях, присвячених мистецькому та загальноосвітньому вихованню молоді. (Вставка про аналіз загальної ситуації і пріоритетів у підготовці учителя літератури).

Критерії, за якими сучасні учні оцінюють учителя літератури. Що стосується учнівської молоді, її ставлення і побажань до вчителя літератури, то пріоритети у наш час надаються людині, яка оперує знаннями, фактами, цікава й доброзичлива.

Спеціаліст, який готує майбутнього вчителя літератури до здійснення процесу інтерпретації має враховувати як загальну підготовку вчителя літератури, щоб у багатьох аспектах не починати все з початку, а також пріоритети суспільно-учнівської аудиторії, спираючись на які має будуватися образ майбутнього вчителя, здатного інтерпретувати цікаво і результативно художні твори для учнів і разом з учнями.

Підготовку майбутнього учителя літератури до інтерпретації художніх творів ми бачимо у відкритті процесу взаємодії майбутнього учителя літератури і вищої школи, який передбачатиме: забезпечення майбутнього учителя широким колом можливостей культурного становлення та у висуненні чітких завдань, а також вихованні професійно необхідних якостей.

Широкі можливості включають доступ до першоджерел. Це неправильне твердження, що інтерпретувати можна навчитися на прикладах інших. Людина має досягти основи світобудови, культуротворення, етнологічні основи української культури самостійно, як вони є. Сама інтерпретація учителем літератури не розуміється нами у прямому значенні – надати своє розуміння художнього твору учням. Це педагогічна, творча дія, де він стимулює пізнання художнього твору самими учнями, виконує роль людини, яка може підказати, спонукати, слідкує за активністю учнів і разом з ними обмірковує результати. Саме тому надання широким можливостям студентам користуватися і самостійно опрацьовувати першоджерела – завдання педагога у вищому навчальному закладі шляхом включення їх у програми курсів, надання інформації про їх існування, знаходження. Широкі можливості власного художнього розвитку передбачають як результат формування широкого бачення культурогенезу як основи для своєї діяльності.

Також до цієї групи умов входить можливість ознайомлення на обґрунтованому рівні з сучасними досягненнями дослідників та критиків, літераторів і педагогів-теоретиків.

Висунення чітких завдань: звернення та використання національних традицій у розумінні українських класиків та осмисленні явищ мистецтва; висока інформаційно-мовленнєва культура; вивчення символіки українського і світового мистецтва; визначення цінностей українського і світового мистецтва.

Підготовка вчителя літератури до інтерпретації художніх творів має подвійне значення як виховання його до ролі майстра, творчого реалізатора педагогічно-художніх завдань уроку літератури, педагогічної інтерпретації мистецтва, так і навчання учнів процесу інтерпретації, виховання у них власного стилю. Тобто ставиться подвійна функція: навчитися самому і навчити учнів.

Професійно необхідні якості: позитивне налаштування, відкритість, правдивість, відчуття категорій загальнолюдських цінностей, тактика спілкування та ведення бесіди, розвинені творчі завдатки, відсутність бар'єру самовираження.

Учитель літератури виконує покладену на нього суспільними і професійними зобов'язаннями функцію формування духовної культури молодого покоління, надання учням тієї картини художньо-етнічної реальності нашого народу та досягнення принципів і фундаментів будови світової культури художнього слова. Тому він має вміти доносити ідеї непересічного вивіреного часом і людською свідомістю джерела духовного руху молодої людини, яка розвивається.

Сучасна педагогічна наука говорить про особистісне виховання і навчання, у силу своєї актуальності і популярності даний принцип отримує різне розуміння. Якщо підходити

так індивідуально до кожного об'єкта навчання, то безпосередній прямий вплив має спрямовуватися не прямо на учня, адже тоді він зазнає прямих безпосередніх змін. Педагогічний процес має бути побудований таким чином, щоб особистість захоплена педагогічним процесом і явищами у нього включеними, сама відкрилася і пройшла шлях взаємодії. Саме тому процес інтерпретації на уроці літератури бачиться нами у створенні нового явища – нового уроку, який буде тим епіцентром, у який вкладатиметься учень і твір, і учні, і всі сторони будуть однаково задіяні. Таким чином, якщо раніше урок літератури включав у себе в логічній уяві вчителя такі компоненти, як учні, твір і власний образ, тепер його увага буде працювати навколо образу самого уроку.

Образ уроку як предмет і результат педагогічної творчості та інтерпретації художнього твору учителем літератури має стати полем спільної творчості учнів і учителя, тим утворенням, яке знімає вектори безпосередньої уваги від особистості вчителя, учня, самого художнього твору. За умов звичайного аналізу художнього твору відбувається детальний розбір складових частин і ознак художнього твору, стилю автора, перевіряються знання учнів, які вони мали засвоїти з тем попередньої теоретичної підготовки до інтерпретації художнього твору, розглядається учитель як представник суспільної та власної думки, яка розкриває тему поточного уроку.

До такого розуміння інтерпретації художнього твору учителем літератури нас привело розкриття значення інтерпретації театральної, музичної, образотворчої, лінгвістичної. Наприклад, лінгвістична інтерпретація створює – як результат – завершене з підкресленим стилістичними ознаками автора і жанру мовне полотно, яке вже розглядається спеціалістами-мовниками.

Створення художньо-педагогічного інтерпретаційного простору на уроці, на нашу думку, має суттєві позитивні сторони: підвищується відкритість учасників уроку, одразу видно результат спільної діяльності як для вчителя, так і для учня, і що найважливіше, – кожен має можливість і час із спільної взаємодії винести для себе користь, почерпнути необхідну інформацію на озброєння і осмислити власні світоглядні принципи.

Художньо-педагогічний інтерпретаційний простір, про який йдеться, може отримувати різне втілення. Головними його компонентами виступають взаємодія, культурна і духовна актуальність, новизна – усі ті складові, які входять і до театральної, і до музичної, і до образотворчої інтерпретацій.

Педагогічний процес у вищому навчальному закладі покликаний створити усі передумови для виховання творчого озброєного знаннями і вміннями педагога. А вже сама самореалізація, її рівень і якість – це те, що покладається на особистість кожного студента.

Історика, дизайнера, дослідника, так само як і вчителя літератури, не може абсолютно підготувати лише вищий навчальний заклад, вони продовжують навчатися і розвиватися під час діяльності і розкривають саме в ній максимально свій потенціал: у процесі живого споглядання та аналізу своєї віддачі, своїх якостей, відкритості сучасної молоді, потреб суспільства у духовному і культурному розвитку та цілісності, у доступних джерелах духовної культури, визначеного добору програмних творів, які формують стереотипи рідного і світового фольклору та мистецтва в учнів, долаючи власні бар'єри і коректуючи здобуті вміння, шукаючи джерел знань, яких потребують на момент вирішення поставлених задач. Студенти під час занять відчують інтуїтивно тимчасовість і нежиттєвість категоричних визначень завдань їх діяльності, односторонність поглядів, що часто виражається у відсутності прагнення до навчання, навіть зневірення у корисності їх професії. Ми звернулися до праць учених, які присвятили свою діяльність вивченню художньої культури українського народу, світової культури, їх взаємоіснування і взаємодоповнення, відомих учених з методики викладання української літератури у вищих та середніх навчальних закладах та нових досліджень з педагогіки вищої школи, присвячених вихованню філологів, мистецтвознавців, учителів і викладачів лінгвістичного профілю, української та світової літератур.

Зазначене вище дозволяє зробити висновок про те, що у підготовці майбутнього учителя до інтерпретації мають бути сформульовані конкретні та оптимальні завдання його діяльності. До навчально-педагогічного процесу важливо пропонувати послідовне впровадження ідеї модусу культурного життя України: залучення до програми освіти, навчання та виховання (відповідно до конкретної дидактичної мети) національних образів художньої картини світу в усьому жанрово-видовому розмаїтті народного та професійного мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Актуальні проблеми підготовки вчителів: Монографічний зб. статей / Херсонський держ. педагогічний ін-т. Кафедра педагогіки / Т.В. Комісарова (ред.). – Херсон, 1997. – 112 с.
2. Барабанова Т.О. Значення інтерпретації як найважливішої процедури пізнання // Наукове пізнання: методологія та технологія. – 2000. – Вип. 1–2. – С.160–162.
3. Барабанова Т.А. Методические приёмы формирования механизма интерпретации в процессе обучения // Матеріали міжнародної науково-теоретичної конференції “Філософія. Менталітет. Освіта”. – Одеса, 1995. – С.14.
4. Глазкова І.Я. Підготовка майбутнього вчителя до організації навчального діалогу в професійній діяльності: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Бердянський держ. педагогічний ун-т. – Харків, 2004. – 27 с.
5. Теоретичні та методичні засади соціально-педагогічної підготовки вчителя: Зб. наук.-метод. пр. / Інститут змісту і методів навчання; Житомирський держ. педагогічний ін-т ім. І.Франка / О.А. Дубасенюк (ред.). – К., 1999. – 186 с.

УДК 378.1:614.8

Васильєва Р.Ю.

КУЛЬТУРА БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ЯК СКЛАДОВА ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

У статті обґрунтовані підходи до формування культури безпечної поведінки вчителя. Розкрита структура експериментальної моделі культури безпечної поведінки вчителя. Визначені загальнолюдські цінності, що складають основу культури безпечної поведінки та основні групи причин виникнення небезпечних ситуацій.

In the paper the approaches to formation of the safe behaviour culture of the teacher are proved. The structure of the experimental model of the safe behaviour culture of the teacher is presented. The universal values that form the safe behaviour culture and the basic groups of the reasons of the dangerous behaviour are determined.

Життя і здоров'я людини – найголовніше надбання кожної держави. Тому так важливо вивчити закономірності пов'язані з вирішенням відповідних проблем в різних сферах життя, насамперед – освіті. Теоретичні положення і практичні рекомендації з питань підготовки студентів до формування культури безпечної поведінки учнів розкриті в працях Л.А.Сидорчук, Л.Г.Горяна, В.Заплатинського, О.Є. Шиленко, В.І.Ганчевої, П.М.Щербаня, В.Тарасова, И.С.Кон, В.Мошкіна, А.Попкова, Е.Королюка та інших. Відповідно з вимогами суспільства підготовці підлітків до безпечної життєдіяльності в педагогічній науці завжди надавалась достатня увага: пошук напрямків, форм, методів, що сприяли взаємопов'язаній проблемно-орієнтованій діяльності, формування культури безпечної поведінки. Однак коло відповідних системних питань потребує додаткового вивчення. Тому, мета нашого дослідження полягає у розробці та науковому обґрунтуванні структури експериментальної моделі культури безпечної поведінки вчителя.

Відповідно до нашого дослідження, ми вирішуємо завдання формування безпечної поведінки підлітків у позаурочній діяльності, що можливо при відповідній системі